

KÜLÖNFÉLÉK.

Az **Apponyi két törvényjavaslatának** aktuálitása és lapunk redukált terjedelme miatt *A valláspedagógia alapkérdései* és *A bibliakritika és a gyakorlati lelkipásztori működés* c. cikkeink folytatását most nem adhatjuk, a miért olvasóink elnézését kérjük.

Iparos tanulók Otthona. Az *Aranyosvidék* címen Tordán megjelenő politikai és társadalmi hetilap jan. 26-iki 4. számában *Kötelességeink* c. vezércikkében a háborúban sokat vérzett székelység jövő sorsával foglalkozik. Felhívja a város polgárságának figyelmét arra az egyházban már régebben felvetődött gondolatra, hogy a volt gimnázium épületében iparos tanulók részére Otthont kellene teremteni, kéri e tervhez készségüket és támogatásukat. Az épület meg van, a megszervezés költségeit az egyház, állam és a különféle humanitárius egyesületek kiteremtik. Csak lelkes és fáradhatatlan kitartásra van szükség az alkotásban. Mert az Otthon szervezése kötelesség az elesett székely hősökkel szemben s a nemzet újjáépítésének nagy feladatában egy kis tényező. A gondolat szép, nemes; hazafias nemzetépítő célt ohajt munkálni. De nálunk olyan hosszú út vezet a gondolat kipattanásától a megvalósulásáig, hogy ezen az úton néha el is hal, mielőtt megszületne.

Dr. Kenessey Béla. 1858—1918. Az erdélyi ref. egyházkerület általános tiszteletben és nagyrabecsülésben élt püspöke az év elején régóta tartó gyöngélkedés, majd súlyos betegség után meghalt.

Harmonikus, szép életet élt. Jeles képzettsége, modorának finom előkelősége, szónoki lendülete, irói művészete fokról-fokra emelték őt, míg a püspöki székbe s onnan az egyetemes konvent elnökségébe jutott. Mint tanárnak áldásos és termékenyítő volt a hatása tanítványaira, kiket az apai jószág melegével vett körül. Az igét ihlettel és finom ízléssel hirdette s hallgatói lelkét nemcsak megvilágosítani, hanem átmelegíteni törekedett. Nem erdélyi származású, de mióta a kolozsvári ref. teol. fakultáson működött, volt alkalma megismerni a nemzetiségek környezte ref. egyházközségek aléltságát s azért ébresztőleg hatott, mikor püspökké szentelésekor arra ajánlkozott, hogy ő misszionárius püspöke akar lenni egyházának. Am gyöngye szervezete sokszor akadályozta lelkes tervei kivitelében.

Eg. házunkkal, veze'óinkkel való érintkezését mindig előzékenység és a társadalmi formák finom megtartása jellemezte.

A meghatottság fájdalmas érzései között gondolunk elköltözött nemes alakjára, kinek évi püspöki jelentései valóságos gyönyörtüsit és szellemi üdülést szereztek nekünk is szempontjai átfogó iverével, nagy távlatokat nyitó gondolataival, a nemzeti gondolatért és a vallásos nevelésért égő hevével s azzal a szolgáltni kész nemes keresztény szellemmel, amely boldog, ha embertársaiért szolgálatot tesz.

Nagy Károly erdélyi ref. püspök. Az erdélyi ref. egyházkerület febr. 20-án tartott közgyűlésén egyhangú választással Nagy Károly egyházi főjegyzőt, theol. tanárt ültette a püspöki székbe. Az új püspök Zeyk főgondnok üdvözlő szavai után a tagok általános érdeklődése és feszült figyelve között meghatott hangon mondott köszönetet az egyhangu bizaio mért. Programjának vezető gondolata ma a háború negyedik évében a sokat szenvedett Erdélyben csak a restauráció lehet. Ez a helyreállítás pedig egy nagyszabású közgazdasági és kulturális politikát tesz fel; mert Erdélyt és az erdélyi magyarságot nem lehet megtartani történelmi multjának és szolgálatainak magasztalásával; a székely vérnek minden kis cseppjét meg kell becsülni és gondozni. A vallásos élet elmélyítéséről, az ifjúság gondozásáról, a népiskolai feladatokról, a pap- és tanárképzésről mondott azután megszívlelendő dolgokat. „A liturgus pap helyét el kell foglalnia a prófétának és mindenek felett a pásztornak, a „jó pásztornak“, a tanítóból hadd legyen ismét „mester“ és a tanárból professor, „vallástevő.“

A püspöki választás következtében megürült egyházkerületi főjegyzői állásra egyhangúan dr. Ravasz László theol. tanárt jelölték.

Wellhausen Gyula. E kiváló orientalista és nagy theologus f. évi január 7-én, Göttingában, 74 éves korában meghalt. Sajnálatos, hogy mint a keleti nyelvek tanára s nem mint kiváló, érdemekben gazdag theologus vegezhetette be életét. Az ó-testamentumi tudományokból 1870-ben szerezte tanári képesítését s e szakra Greifswaldba hivatott meg rendes tanárnak. Ez állását eddig még ismeretlen okok miatt kénytelen volt elhagyni s Halleban mint a keleti nyelvek rendkivüli tanára vállalt állást, majd mint orientalista rendes tanár Marburgban, 1892-től pedig Göttingában működött. A háború előtt visszavonult a tanári kathedráról, mert betegeskedni kezdett. Elismerés, tisztelet övezte, nagy tekintélyt szerzett a keleti nyelvtudomány terén, de legkiválóbb érdemeit, babérait mégis a theologia körében aratta. A 80-as években kiadott, korszakot alkotó „Izrael története“ című munkájával a theologusok közt valóságos forradalmat teremtett, midőn azt hirdette, hogy a Mózesi történet nem Izrael történetének, hanem a Judaismusnak a kiindulási pontja. E munkája egyszerre Vatke, Reuss, Lagarde, Graf és Kuenen mellé emelte. Később az evangeliumokkal s ezek eredetével is behatóan foglalkozott s némelyek úgy vélekednek, hogy ez

irányu munkái szerezték meg el nem múló érdemeit, mert ezekben figyelmen kívül hagyván minden tradíciót vagy addig elfogadott, megállapított véleményt, egyenesen a forrásokat kutatta fel és írt, dolgozott minden előítélettel, minden befolyástól menten úgy, amint a dolgokat az eredeti forrásokból látta s a mint lelke sugalta. Sem mint tudós, sem mint ember propagandára, reklamra nem vágyott, ezt nem kereste s mégis ismert volt neve, tekintélyt kölcsönző volt tudománya a tudományos világban. Bármily elismerésre méltók is művei mint orientalistának, a theológiával szakítani sohasem tudott. Nem, mert azt tartotta, hogy azok közül, akik a vallástudományokkal foglalkoznak, akik azok iránt legtöbbször a legnagyobb érdeklődést tanúsítják, vajmi kevesen tudják, *hogy mi tulajdonképpen a vallás; már pedig csakis magának a vallás mibenlétének az ismerete az, ami biztosítja a továbbiakban — a tudományban és életben — az igaz színtéséget és erőt. — cs.*

A Néptanítók Lapja örvendező lélekkel jeleuti olvasóinak, hogy fennállásának ötvenedik esztendejét most töltötte be. A jubiláló számba hazánk kulturpolitikai, nagynevű nevelői és írói közül sokan írtak emlékező sorokat. E cikkek olvasása valóságos élvezetet nyújt amellett a hasznos tanulság mellett, melyet az utolsó ötven esztendő kulturpolitikájának, e politika vezető gondolatainak áttekintése nyújt. A lap az eletes tanítók özvegyei és árvái javára egy félmilliót megközelítő összeget gyűjtött.

A reformátusok nyomdája. Mint a Prot. Egyházi és Iskolai Lapban olvassuk, a reformátusok régi vágya nemsokára megvalósul. Lelkes és céltudatos munkával részvénytársaságot alkottak, a ref. hívek körében felhívásokat bocsátottak ki s az eredetileg 200.000 koronára tervezett alaptőkét rövid idő alatt 75.000 koronával túljegyezték. Egy budapesti jónevű nyomdát felszerelésével együtt 140.000 koronával megvettek s mire ezek a sorok világot látnak, a Bethlen-nyomda már talán meg is kezdette működését. Ez a szép alkotás a Kálvin Szövetség műve, amely méltán lehet büszke erre az eredményre.

Vajjon mikor lesz a mi jóakarátú, de gyenge próbálkozásunkból nyomda? Ugy gondoljuk, hogy nekünk is volna évenként annyi egyházi és iskolai nyomtatni valónk, hogy egy kisebbszerű nyomdának tudnánk elég munkát adni. Vajjon a jelenlegi pénzbőség ideje nem volna alkalmas időpont arra, hogy régi kegyes óhajtásunk megvalósításához öntudatos munkával és kellő gyakorlati érzékkel hozzá kezdjünk mi is?

Nők a theológián. Az Evangelikus Lap f. évi 6. száma dr. Szelényi Ödöntől egy kis cikket hoz, melynek az a végső következtetése, hogy a theol. főiskolákat meg kell nyitni a nők előtt, amint a budapesti és kolozsvári ref. theol. fakultások már nőket is vettek fel hallgatóik sorába. Szelényi egyelőre csak mint rendkívüli hallgatókat venné fel őket, akiknek megengedné a vallástanári oklevél megszerzését s meg van győződve róla,

hogy nincs messze az idő, mikor majd valamelyik gyülekezet az első női lelkeszt meg fogja hívni.

Többtermelés az iskolában. A többtermelés a háború okozta leg-súlyosabb kérdése lett az iskolának. Apponyi, aki már első minisztersége alatt foglalkozott a gazdasági népiskola megalkotásával, most újra szabályozza a népiskolai és a tanítóképző intézetek gazdasági oktatását s gyakorlóterületet is biztosít a közigazgatási bizottságok segítségével az iskoláknak. A népiskola 3. és 4. osztályaiban ezután külön órák lesznek a gazdasági oktatásra s a gazdasági kérdések iránt való fogékonyság felkeltésére valamennyi tantárgy körében fel kell használni a kínálózó alkalmat. Az így szerzett előismeretekre épül aztán az 5. és 6. osztályok gazdaságtana. A tanítás terve részletesen megjelöli az anyagot, de ebből a tanítónak kell a helyi viszonyoknak megfelelően kiválasztani a szükségeseket s a kiválasztás irányító elve az, hogy ez elemi ismeretek minden területén tájékoztatni kell a tanulókat. A tanítóképzők tanítási terve úgy módosul, hogy a kertészet helyett most a mezőgazdasági szempont lesz uralkodóvá s nő mindenütt a kézimunka tanításának jelentősége.

A rendeletek vezető gondolata az, hogy az iskolának az élet szükségleteit kell kielégítenie s ezért az élet viszonyaihoz kell alkalmazkodnia. Másik az, hogy amit az iskolától kívánunk, arra a tanítókat gondosan elő kell készítenünk. Ezért jelennek meg egyszerre s jóformán szerves kapcsolatban a népiskolai s a tanítóképzőintézeti új rendeletek. A rendeletek nem várnak kész gazdákat, de azt akarják elérni, hogy a nemzet jövőjére kiható gyakorlati szellemet és készségeket oltás bele az ifjú nemzedékbe, hogy a többtermelés ne maradjon a háború által felvetett hangzatos frázis, hanem a nemzet akarja is, tudjon is és termeljen is többet.

Cseh katonák és tisztek áttérése. A csehek közül, akik orosz hadifogságba jutottak, a múlt télen számos tiszt és a legénység jó része áttért az orthodox egyházba. Így a cseh dandár egész 3. ezrede, melynek 60%-a főiskolai hallgatókból áll; a 2. cseh ezred 3. zászlóalja, amely 14 tisztből és 1370 emberből áll. (Die Christliche Welt. 1918. 1. sz.)

Palestina sorsa. Több mint 25 zsidó egyesület kérést nyújtott be az angol kormányhoz, melyben azt kérik, hogy vegye programjába Palestina helyreállítását a zsidó nép nemzeti hazájául. A *Times* közli, hogy egy zsidó Palestina helyreállítása ügyében már hónapok óta folynak a tárgyalások. A német cionisták a kérdésnek az entente által való rendezését visszautasítják s a törökkel keresnek a megegyezést. Jeruzsálem bevétele után az angol főrabbi üdvözölte az angol királyt és köszönetét fejezte ki neki a kormány ama nevezetes kijelentéseért, hogy Palestina újból a zsidó nép nemzeti hazája lesz. Allenby tábornok dec. 4-én vonult be Jeruzsálembe. Amint kormányának jelentette, a szent helyekre őrségeket állított fel, az Omár-mecset őrizetét a mohamedánokra bizta. A Vatikán állás-

pontját ez eseménnyel szemben a pápa karácsonyi beszéde fejezi ki: „Idő-zerű esemény: emberi határozat és isteni terv itt kezenfogva haladt; míg amaz a vidéket leigázta, emez az atyák évszázados kívánságát ténnyé változtatta, midőn a szent helyek és tiszteletreméltó göröngyök, ahol kihullott a vér, amellyel megváltattunk, megint a kereszténység tulajdonába mentek át.“

Az angol kormánynak azt az ígérését, hogy Palestimában zsidó államot állít fel, nemcsak a kath. egyház, hanem az egész keresztény világ súlyos sérelmének tekinti.

Luther-társaság. Hogy a Luther-ünnep ok. 31-ével ne hangozzék el végképp, hanem életet alakító erővé váljon, *Eucken* egy Luther-társaság alakítását javasolja olyanformán, amint van Kant- vagy Goethe-társaság. Ez a társaság kerülné a theologiai jelleget s Luthert ünnepelné, mint azt a férfit, aki a német idealizmusnak sajátos jelleget adott s a német népet a szellemi világhatalom útjára vezette. Ezzel a felfogással a társaság magába fogadná azokat is, akik az ő hitvallását nem fogadják el. A társaság székhelye Wittenberg lenne s ez meghatározná állandó feladatát és hivatását is.

Újtor dai özv. dr. Kövály Lászlóné, szül. Knausz Johanna életének 87., özvegységének 11. évében jan. hó 11-én elhunyt.

Péterfi Zsigmond mérnök, a szamosvölgyi vasút ny. igazgatója életének 73. évében, boldog házasságának 35. évében dec. hó 24-én elhunyt. A boldogult a szabadelvű vallásos és egyházi mozgalmaknak egyik figyelmes szemlélője volt, minden szép, jó és nemes iránt fogékony lélekkel megáldva. Nem volt hitsorsosunk, de nem szalasztott el egyetlen alkalmat sem, ahol szabadelvű vallási irányzatunk iránt való meleg érdeklődését és rokonszenvét kimutathatta. Ez a rokonszenv nála nemcsak szavakban nyilvánult. Kollégiumunkhoz a főtisztelendő püspök úr nevére már régen alapítványt tett, melyet József napján minden évben gyarapított. Legutóbb a főtanács alkalmával értesültünk, hogy áldozó készségének megkapó jelét adta. Emléke áldott, legyen pihenése csendes.

Geréb Sándor nyug. unitárius lelkész életének 78., házasságának 50. évében hosszas gyengélkedés után elhunyt. Egyszerű, dolgozó, övéinek és hivatalának élő ember volt, aki hosszú belegségét Isten akaratán megnyugvó lélekkel viselte. Halálát 4 gyermeke, köztük fiátfalvi lelkészünk, siratja.

Özvegy Fekete Pálné febr. hó 16-án életének 83., özvegységének 22. évében hosszas gyengélkedés és betegeskedés után elhunyt. Munkás és tevékeny életének minden pillanatát övéinek szentelte, kiket szeretettel és féltő gondoskodással vett körül. Három gyermeke, sok unokája s közeli és távoli rokonok gyászolják elhunytát. Lapunk szerkesztője anyósát vesztette el benne. Emlékezete áldott, pihenése legyen csendes!